

BIOLOGIYA FANIDA RUS TILIDAN FOYDALANISH METODLARI

Turdimatova Shahnoza Muhammadovna

*O'zbekiston Respublikasi Farg'ona viloyati
Oltiariq tumani 18-umumta'lim maktabi o'qituvchisi,*

Axmadjonov Asilbek Farxodjon o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi Farg'ona viloyati
Oltiariq tumani 18-umumta'lim maktabi o'qituvchisi*

Anotatsiya: *Biologiya fanida rus tili faniga qiziqishni oshirish va fanni o'zlashtirish yanada samaradorligi*

Kalit so'zlar: *rus tili, jahondagi o'rni va nufuzi, turli sohalarda qo'llanilishi, biologik atamalar, odam anatomiyasi, tana azolar*

Rus tili (рус. Русский язык) — jahonda keng tarqalgan tildir. Rus tili Birlashgan millatlar tashkilotidagi 6 rasmiy tildan biridir va tashkilotning ishchi tilidan biri sanaladi. Avval SSSRda, so'ng MDHda millatlararo va davlatlararo aloqa vositasi.

Rus tili lahja va shevalari 2 ga: shimoliy velikorus ("o" lovchi) va janubiy velikorus ("a" lovchi) guruhlariga bo'linadi; o'rta rus shevalari mazkur har ikkala guruh xususiyatlarini o'zida aks ettiradi. 16—17-asrlarda shimoliy va janubiy lahjalar chegarasida bo'lgan Moskvada o'ziga xos koynе (umumiy lahja) shakllanib, u namunali tilga aylanadi.

Rus tili flektivsintetik tillardan bo'lib, unda 3 ta grammatik jins turkumsi, otlarning 3 xil turlanishi, fe'llarning 2 xil tuslanishi mavjud; ko'makchilar predlog ko'rinishida, ya'ni o'zi bog'lanadigan so'zlar oldidan joylashadi.

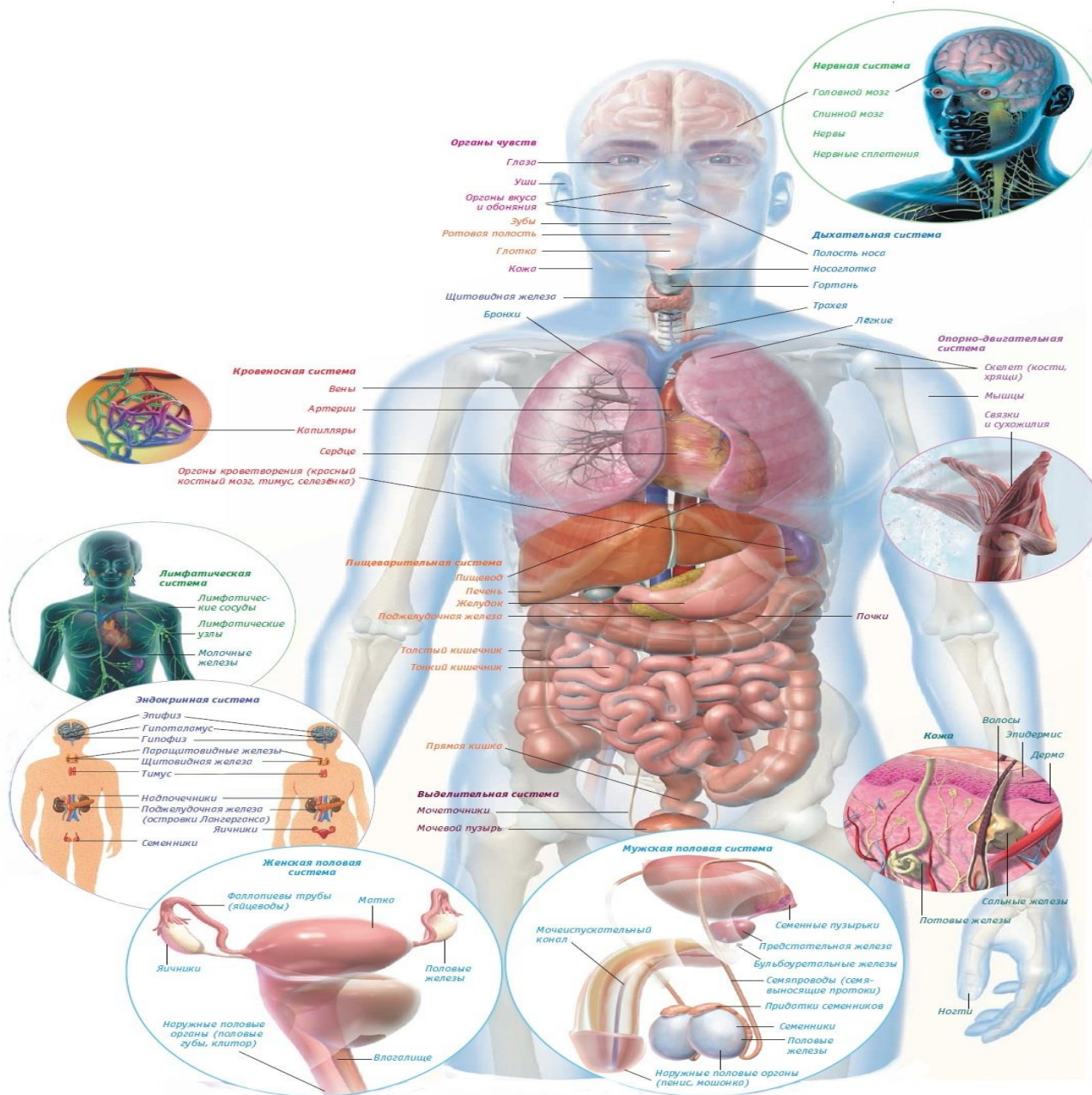
Hozirgi rus alifbosi Kirill yozuvi (kirillitsa)ga asoslangan (qarang Rus alifbosi). Unda bitilgan eng qadimiy yodgorliklar 11-asrga taalluqlidir. 20-asr o'rtalaridan boshlab butun jahonda rus tilini o'rganish keng tarqaladi. Rus tili dunyodagi 100 dan ortiq mamlakatda o'qitiladi. 1967 yilda Rus tili va adabiyoti o'qituvchilarining xalqaro assotsiatsiyasi, 1973 yilda A.S. Pushkin nomidagi Rus tili instituti tashkil etilgan. Sovet davrida O'zbekiston SSRda va ittifoqdosh respublikalarda rus tilini o'qitish-o'rgatishga alohida e'tibor berilgan.. Hozirgi paytda ham O'zbekiston respublikasida rus tilini o'rgatish ahamiyati katta, sababi boshqa tillar bilan bir qatorda umumta'lim maktablarida boshqa fanlarda qo'llanilishi maqsadga muvofiqdir. Misol uchun biologiya fanini olsak.

Biologiya (yunoncha bios, „hayot“; va „bilim“) hayot va u bilan bog'liq masalalar tadqiqotidir. U empirik fanning jonli organizmlarning tuzilishi, funksiyalari, o'zgarishi, kelib chiqishi, evolyutsiyasi va o'lishini o'rganuvchi sohasidir. U turli organizmlarni saralaydi, ularning ishlashini, turlarning paydo bo'lishini, ularning o'zaro va atrof-muhit bilan munosabatlarini tasvirlaydi. Biologiya botanika, zoologiya, fiziologiya kabi turli ostsohalarga bo'linadi. Biologiya tirik tabiat to'g'risidagi bilimlar tizimini birlashtiruvchi fan sifatida namoyon bo'ladi. Chunki bu fanda ilgari o'rganilgan dalillar tarixiylik nuqtai nazaridan

ma'lum tizimlarga keltiriladi va ularning yig'indisi organik olamning asosiy qonuniyatlarini aniqlashga imkon yaratadi. Ana shu qonuniyatlar asosida tabiatdan oqilona foydalanish, uni muhofaza qilish va qayta tiklash ishlari amalga oshiriladi. Hozirgi kunda biologiyaning turli sohalarida quyidagi ilmiy-tadqiqot usullaridan foydalanib kelinmoqda. Bularga kuzatish, taqqoslash, tarixiy va eksperimental usullar kiradi. Kuzatish usuli. Eng dastlabki usullardan biri bo'lib, uning yordanida har qanday biologik hodisani tasvirlash, ta'riflash mumkin. Keyinchalik bu usuldan turlarni aniqlashda ham keng foydalanilgan. Bu sohada K. Linney juda katta muvoffaqiyatlarga erishgan. Bu usul bugungi kunda ham ahamiyatini yo'qotmagan.

Biologiya (bio...va..logiya)— tirik tabiat haqidagi fanlar majmuasi. Biologiya hayotning barcha ko'rinishlari: tirik organizmlar va tabiiy jamoalarning tuzilishi va funksiyasini, tirik mavjudotlarning kelib chiqishi va tarqalishi, ularning bir-biri va yotirik tabiat bilan o'zaro bog'lanishini o'rganadi. Biologiyaning asosiy vazifasi tiriklikning namoyon bo'lishi qonuniyatlarini o'rganish, hayotning mohiyatini ochib berish, tirik organizmlarni sistemaga solishdan iborat. Biologiya fanlari sistemasi bir necha fanlardan tarkib topgan. Tadqiqot ob'yektiga binoan Biologiya botanika (o'simliklarni o'rganadigan fan), zoologiya (hayvonlarni o'rganadigan fan), odam aiatomiyasi va fiziologiyasi (odam organizmining tuzilishi va funksiyasini o'rganadigan fan), mikrobiologiya (mikroorganizmlarni o'rganadigan fan) va gidrobiologiya (suvda yashovchi organizmlar haqidagi fan)larga bo'linadi. Bu fanlar o'z navbatida birmuncha kichikroq tarmoklarga ajratiladi. Shu bilan birga biologiya fanlarining bir-biri bilan va boshqa fanlar bilan qo'shilib ketishi tufayli bir qancha kompleks fanlar shakllangan (mas, sitogenetika, sitoembriologiya, ekologik genetika, ekologik fiziologiya). Biologiya fanlarini tadqiqot metodlariga binoan ham alohida fanlarga ajratish mumkin. Maye, organizmlarning tarqalishini biogeografiya, to'qima va xujayralar tarkibini biokimyo, fizik jarayonlar va metodlarni biofizika o'rganadi. O'z navbatida bu fanlarni ham tekshirish ob'yektlariga binoan alohida fanlarga ajratish mumkin (mas, o'simliklar biokimyosi, hayvonlar biokimyosi). Biokimyoviy va biofizik metodlar ko'pincha o'zaro qo'shilib yoki boshqa fanlar bilan birgalikda yangi fanlarni hosil qiladi (mas, radiatsiyey biokimyo, radiobiologiya). Biologik tadqiqotlardan oliigan natijalarni taxlil qilish va umumlashtirishda biometriya, ya'ni biologik mat. katta ahamiyatga ega. Tirik organizmlar tuzilishini o'rganish darajasiga binoan ham bir qancha fanlar shakllangan (mas, molekulyar biologiya, gistologiya, anatomiya, ekologiya va boshqalar). Biologiyaning bevosita amaliyot bilan bog'langan masalalarini parazitologiya, gelmintologiya, immunologiya, bionika, kosmik biologiya kabi fanlar o'rganadi. Insonni biologik evolyutsiya mahsuli va ob'yekta sifatida antropologiya, ijtimoiy hayot mahsuli sifatida sotsial biologiya o'rganadi. Umumta'lim maktablarida biologiya fani o'qitilishi o'quvchilar uchun uchun qiziqarli va tushunarli bo'lishi uchun boshqa fanlardan ham foydalaniladi, Buning misolida rus tili fani.

Asosan oddiy so'zlardan foydalanib, inson tana azolari nomlarini qo'llanilishi o'quvchini kelgusida oliy ta'limda, keying hayoti mobaynida qo'llanilishida katta ahamiyat egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. J.O.Tolipova, A.T.G'ofurov "Biologiya o'qitish metodikasi" Toshkent-2014
2. "Umumiy biologiya" darsligi "Sharq" NMK. 1995-yil;
3. X.Xoliqov va boshqalar "Биотехнология", "Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti", Toshkent, 1996-yil;
4. Ishmuhammedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yullari. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005
5. "Modern dictionary of foreign words", Ed.: "Russian language", 2002
6. www.google.com
7. www.ziyonet.com